

mgr Maciej Jasiński

KONCEPCJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Tytuł rozprawy: *Astronomiczne poglądy Stanisława Lubienieckiego (1623–1675)*

Przedmiotem mojej rozprawy doktorskiej będą poglądy Stanisława Lubienieckiego (1623–1675), teologa i historyka ruchu Braci Polskich, na tematy astronomiczne i pokrewne. Mimo że badania nad ciałami niebieskimi nie były głównym przedmiotem jego zainteresowań, wydał poświęconą tej tematyce olbrzymich rozmiarów pracę *Theatrum cometicum* (Amstelodami 1666–1668). Zawartość tej książki, głównego źródła do poznania astronomicznych poglądów autora, została przebadana dotychczas tylko w niewielkim stopniu. Z tego powodu niekiedy bywa on przedstawiany jako przekonany zwolennik systemu Kopernika i innych najnowszych wówczas odkryć i twierdzeń astronomicznych, niekiedy zaś jego działalność na tym polu jest określana jako nienaukowa, obciążona zabobonem i wiarą w astrologię. Celem mojej rozprawy jest określenie rzeczywistych poglądów astronomicznych Lubienieckiego i przedstawienie ich na tle epoki.

Choć głównym przedmiotem *Theatrum cometicum* są komety, szczególnie dwie, które rozbłysnęły na niebie pod koniec roku 1664 i na wiosnę roku 1665, Lubieniecki w swojej książce porusza także inne zagadnienia astronomiczne. Jednak mimo dużej objętości *Theatrum cometicum* niewiele jest w tej książce miejsc, w których autor przedstawia *explicite* własne twierdzenia. Większą jej część zajmuje korespondencja Lubienieckiego z kilkudziesięcioma uczonymi. Są wśród nich tacy luminarze XVII-wiecznej nauki jak Christiaan Huygens, Athanasius Kircher i Jan Heweliusz, a także wiele innych postaci, mniej znanych lub niekiedy nawet zupełnie nieznanych. Lubieniecki korespondował nie tylko z uczonymi, których główny obszar działalności stanowiła astronomia, fizyka i matematyka, lecz także, między innymi, z dyplomatami, teologami i historykami. Otrzymywane informacje przysyłał innym korespondentom i prosił o ich opinie. Stronił jednak od wyraźnego przedstawiania własnego stanowiska, toteż niełatwo określić jego stosunek do poruszanych w listach tematów. W *Theatrum cometicum* brak też syntetycznego ujęcia omawianych zagadnień. Aby więc móc określić własne poglądy astronomiczne Lubienieckiego, trzeba uważnie przeanalizować jego korespondencję i wskazać te zagadnienia, do których autor odnosił się z największym zainteresowaniem.

Spośród poruszanych w *Theatrum cometicum* tematów w swojej rozprawie szczególną uwagę poświęcę stosunkowi Lubienieckiego do tego, co niekiedy zbiorczo określa się mianem nowej astronomii. Składają się na nią nowe odkrycia i twierdzenia na temat ciał niebieskich, które, poczynawszy od ogłoszenia teorii heliocentrycznej, przeobraziły postrzeganie Wszechświata, a które jeszcze w czasach autora *Theatrum cometicum* były przedmiotem debat i krytyki. Innym ważnym zagadnieniem jest stosunek Lubienieckiego do poglądu o wpływie ciał niebieskich na wydarzenia na świecie, w szczególności do astrologii kometarnej. Uważnej analizy wymaga zwłaszcza dokładne określenie znaczenia wielokrotnie przezeń powtarzanego zdania, że komety przynoszą dobro ludziom dobrym, a zło ludziom złym. Z poglądem o wpływie komet na świat podksiężycowy wiąże się postrzeganie gwiazd z warkoczami jako Bożych wysłanników. Twierdzenia na ten temat także można znaleźć w korespondencji Lubienieckiego. Ponieważ *Theatrum cometicum* nie zostało jeszcze należycie przebadane, zapewne w toku badań wskazane zostaną inne tematy warte uwagi i omówienia.

Najważniejszym źródłem dla mojej rozprawy będzie pierwszy tom *Theatrum cometicum*, na niemalże dziewięciuset stronach przedstawiający astronomiczną korespondencję autora. W takim zakresie, w jakim będzie to możliwe, wykorzystam również istniejące rękopisy tej korespondencji, a także inne manuskrypty Lubienieckiego. Ponadto sprawdzę, czy w innych jego pracach nie można znaleźć uwag na tematy astronomiczne i pokrewne. Zawarte w pracach Lubienieckiego twierdzenia porównam z innymi poglądami z epoki, szczególną uwagę poświęcając tym, które przedstawiali jego korespondenci w swoich pracach.

Janicki